

Universitetens tredje uppgift lider av tafatthet och ointresse

Då en nyhetsredaktion bygger upp sin rapportering ställer den vissa inledande frågor. Till exempel, Varför och för vem gör vi det här? Huruvida ett inslag görs framom ett annat beror ofta på hur de här frågorna besvaras.

Jag tror att de här frågorna inte ställs tillräckligt ofta på universiteten. Det här leder till att universitetens tredje uppgift, att dela med sig av kunskapen, lider; det leder till att forskare inte, för någon som inte är införstådd, kan förklara vad det är de gör; det leder till att mycket av det som universiteten sysslar med är främmande för allmänheten; det leder till förvirrade diskussioner där akademiska ämnen ifrågasätts; och så vidare.

Den här kolumnen behandlar en aspekt av det här misslyckandet. Knappast den viktigaste aspekten, men en jag tror mig känna till. Så här är det nämligen: sammanställde man en lista över journalisters favoritämnen skulle "forskning och vetenskap" komma långt ner.

Det här är egentligen ganska konstigt med tanke på att forskarnas och journalisternas uppdrag – att "ta reda på" – tangerar varandra. I tempo och tillvägagångssätt skiljer sig nyhetsrapporteringen och forskningen åt, men därför kompletterar de också varandra.

Och det är sant att forskare ofta anlitas som experter i nyhetsinslag. Men frågan är om deras närvaro har ett mer symboliskt värde – en expert förväntas bestyrka eller förkasta – än en belysande effekt. Om det förstnämnda är fallet har forskaren ofta en bestämd roll som styrs av hur journalisten bygger upp sin rapportering.

I det senare fallet kan forskaren angripa frågeställningen på ett sätt som kanske varken verifierar eller förkastar, utan som visar på att enkla svar inte finns. Det kräver i sin tur att journalisten – som inte ska svälja allt med hull och hår – är väl bekant med forskarens expertområde. Och, vice versa, att forskaren känner till hur en journalist jobbar.

Med tanke på att all forskning – oberoende område – utgår från livet vi alla delar, med syftet att bättre förstå och förbättra, borde det finnas en ständig nyfikenhet för forskningsprojekt och nya rön. Det här, i sin tur, borde innebära att nyhetsjournalister med sinne för det som intresserar och som är av allmän betydelse, har koll på aktuell forskning och på forskningens potential.

Journalisterna skulle i så fall förstå hur forskningens betydelse kan förklaras för en intresserad publik. Och journalisterna behövde inte axla det här ansvaret ensamma. För universiteten skulle ha tagit sin tredje uppgift på största allvar och forskarna skulle vara införstådda i vikten av att torgföra sin kunskap och bemästra den konsten.

Men så här är inte fallet.

Universiteten verkar nöja sig med pressmeddelanden om aktuella avhandlingar eller forskningsprojekt då de utför sin tredje uppgift. Men då snabba beslut om vilka nyheter

som prioriteras fattas på redaktionerna visar sig universitetens relation till medierna vara för outvecklad.

Universitetens attityd spiller över till redaktionerna som sällan överväger om det är motiverat att uppmärksamma ett visst forskningsområde i nyhetsflödet. I den mån det bland journalisterna finns kunskap om, och intresse för, akademisk forskning så finns det utmaningar som avskräcker: hur får man forskare att uttala sig, och på ett intressant sätt, för en publik som antas vara svårflirtad?

Då journalisterna vill ha snabba analyser vänder de sig till de välbekanta akademikerna, de som har erfarenhet av medierna. Det här sker till den grad, att endast en bråkdel av universitetens kunskapsbas utnyttjas. Ett resultat av det här blir, att merparten av forskarna aldrig kommer att se samarbetet med medierna som något naturligt. Skulle deras sakkunskap efterfrågas, kan de med gott samvete hänvisa till en annan, flitigt anlita kollega. Därmed kan de också fortsätta vända sig till forskarkollegor främst, istället för att utmanas att skipa den akademiska jargongen och låta en bredare allmänhet ta del av forskningen.

Nej, "forskning och vetenskap" hör inte till nyhetsjournalistikens viktigaste bevakningsområden och populärvetenskapliga tidskrifter och TV- och radioprogram fyller en viktig funktion. Men det är olyckligt att journalisternas ointresse och forskarnas mediala tafatthet resulterar i en styvmoderlig behandling av något som inte bara är en del av samhället, utan som i högsta grad ska forma det.

Den kär jag själv företräder, journalisterna, kan bli bättre då det gäller bevakningen av universiteten och av den forskning som bedrivs. En för journalister skraddarsydd kurs i vetenskapsfilosofi – där så många discipliner som möjligt är representerade – vore en bra början. Plus en attitydförändring.

Men även om ansvaret delas med medierna, så vilar en stor del av det på universiteten då den tredje uppgiften ska utföras. En inledande fråga är, Är uppgiften klar för alla? Min uppfattning är att många forskare inte känner något ansvar då det handlar om att dela med sig av kunskapen. I den mån de gör det, måste ansvarskänslan ge rum för tidsbrist och krav på effektivitet.

Konkreta utbildningsprogram i hur forskning torgförs är kanske det som behövs. Men därtill måste forskarna också förstå vikten av att vara en kritisk röst i samhällsdebatten, speciellt då det handlar om hennes eget forskningsområde.

Kanske är min beskrivning för negativ. I så fall hoppas jag på alternativa beskrivningar.

Dan Lolax är nyhetschef på Yle Åboland